

Mladen Knežević*
Lucija Gadža**
Maja Čović***

PA JEL' BAŠ MORAŠ STUDIRAT NA PRIVATNOM SVEUČILIŠTU: PRIVATNO SVEUČILIŠTE – BEZRAZLOŽNI TROŠAK ILI INVESTICIJA U BUDUĆNOST

Sažetak

U radu su prikazani podaci anketiranja studenata Libertas međunarodnog sveučilišta u Zagrebu, jedinog privatnog sveučilišta u Republici Hrvatskoj. Na poziv za sudjelovanje u anketi odazvalo se samo 349 studenata, tako da uzorak nije reprezentativan, nego predstavlja tek informaciju o onima koji su se odlučili u ispitivanju sudjelovati. Ispitanicima su postavljena 44 pitanja koja su obuhvatila čak 126 varijabli. Međutim, rezultati analize prikupljenih podataka ukazuju na to da se ispitanici uglavnom ne razlikuju od neke opće studentske populacije u Republici Hrvatskoj, da su prije svega pokretani istim motivima, motivima osobnog napretka, a ne „mogućnostima” koje bi im prema nekim poznatim stereotipima pružala „posebna” okolina privatnog sveučilišta.

Ključne riječi: obrazovanje, sveučilište, privatno obrazovanje, privatno sveučilište, studenti

1. Uvod

Sveučilište nije tek pojedina organizacijska struktura, odnosno organizirani dio neke zajednice ljudi. Ono je prije svega skupina ljudi koji su odlučili ujediniti svoje snage u realizaciji istovrsne ideje koju imaju. Sveučilište nisu dvije strane (ili možda tri, kada govorimo o nekim tipovima sveučilišta kao što su privatna) od kojih svaka ima svoje interese, koji doduše nisu suprotstavljeni, ali nisu ni identični. Sveučilište ne znači samo briljantno znanje, elokvenciju, umjetnost poučavanja. Ono, prije svega, znači poznavanje svojih studenata, njihovih interesa, želja i stremljenja. Prošla su vremena sveučilišta kao institucije, svjedočimo vremenu u kojemu sveučilište postaje partner

* prof.dr.sc. Mladen Knežević, Libertas međunarodno sveučilište, mknezevic@libertas.hr

** Lucija Gadža, student, Libertas međunarodno sveučilište, lucija.gadza@gmail.com

*** Maja Čović, student, Libertas međunarodno sveučilište, majacovic2712@gmail.com

društva i pojedinaca u kretanju prema budućnosti. Hrvatska ima 348 godina sveučilišnog sjećanja, sveučilišne kulture, koliko je staro njeno najstarije, Zagrebačko Sveučilište¹. Dobar dio te povijesti Sveučilište je bilo državna institucija koja je obavljala važan javni posao obrazovanja, ali i akademske socijalizacije mladih ljudi, jezgre hrvatske znanosti, te akademske prakse, kulture, ekonomskog i svakog drugog napretka. I na sve što se događalo u društvu, sveučilište ima svoje odgovore sve od prvog dana svojeg postojanja. Sve je kroz njega prolazilo: blagostanje, siromaštvo, radost, patnja, ratovi i na svaku tu društvenu pojavu sveučilište se odazvalo. Tako je i sa drugim sveučilištima koja su nastajala kasnije, sve do današnjeg dana. Radikalna promjena političkog i ekonomskog sustava u devedesetim godinama prošlog stoljeća, osamostaljenje Republike Hrvatske koja se u političko-ekonomskom smislu odlučila krenuti putem liberalnog kapitalizma „uzdrvalo” je sve državne i javne institucije, pa tako i sveučilišta. To se u slučaju sveučilišta nije brzo i tako jasno vidjelo, jer je to institucija velika, inertna i sporo odzivna² na promjene, ali je već sada jasno da je došlo do ozbiljnih promjena. Jedna od važnih promjena je osnivanje privatnih visokoškolskih institucija, pa onda i prvog privatnog sveučilišta u Hrvatskoj, *Libertas* međunarodnog sveučilišta, pri čemu razlika u vlasničkoj strukturi između državnih i javnih sveučilišta sigurno nije i najvažnija razlika. Jedna od važnijih razlika je percepcija privatnog visokog školstva u Hrvatskoj od strane onog dijela zajednice koje je osobno i politički zainteresirano za akademsku sferu.

U tom je kontekstu važna i percepcija studenata koji se odluče studirati na privatnom sveučilištu. U akademskom svijetu je ukorijenjena tradicija da se „vrijednost” nečije diplome mjeri sveučilištem koje je tu diplomu izdalo. Diplome sveučilišta u Zagrebu, tradicionalno su značile da je student završio studij na najuglednijem³ sveučilištu u državi. Privatne visokoškolske institucije taj prostor još moraju osvajati i put tog osvajanja biti će dug i ne baš posut ružinim laticama. Osim realitetnih stijenja koje treba prijeći, na putu stoje i mnogi stereotipi koji imaju veću ili manju ukorijenjenost u sveučilišnim tradicijama, ali u percepciji sveučilišta uopće. Zato studenti koji se upišu

¹ Neki tvrde da je od zagrebačkog Sveučilišta starije ono u Zadru, koje je sljednik Generalno filozofsko-teološkog učilišta dominikanskog reda u Zadru osnovanog 1396. No, većina autora ipak govori o prednosti Sveučilišta u Zagrebu.

² Inertnost, sporu odzivnost na promjene, koje nisu karakteristike samo naših, nego svih sveučilišta ne treba uvijek interpretirati kao lošu karakteristiku. Time sveučilišta čuvaju znanje i onemogućuju konfuziju u cijelom korpusu znanja. Sveučilišta igraju u društvu važnu ulogu memorije društva, jednog od podsustava neophodnog za funkcioniranje svakog živog sustava. Interes političkih struktura za obrazovni sustav u cjelini, koji iskazuje svaka politička struktura (svaka vlada želi „reformirati” obrazovni sustav) nije toliko u promjenama tog sustava (jer većina vlada nikada i ne provede neke radikalnije reforme), nego u kontroli memorije društva koju svaka politička struktura želi uspostaviti.

³ Ugled je, naravno, ponekad i relativna stvar. Zagrebačko sveučilište je bilo solidno pozicionirano na takozvanoj Šangajskoj ljestvici, pa je s nje ispalo, pa se opet vratilo, sada je daleko niže nego je bilo prije niz godina, no svejedno je još uvijek jedino hrvatsko sveučilište koje se na toj ljestvici uopće pojavilo.

na privatne visokoškolske institucije, a posebno sveučilište Libertas, jedino cjelovito privatno sveučilište u državi, moraju voditi svoje bitke na više frontova. Jedna je ona uobičajena, na koju svaki mladi čovjek kada krene studirati računa, to je bitka sa znanjem, knjigama, profesorima, referadama i svim onim koje akademski svijet sam po sebi već donese. No, oni se moraju izboriti još na jednom području, a to su stereotipi koji se u ovako ograničenoj sredini s tako malo akademski obrazovanog stanovništva i relativno niskom razinom demokratskih tradicija i velikim ekonomskim problemima, sveopćim siromašenjem populacije koje se zbiva zadnja dva desetljeća, nužno javljaju. To su stereotipi o studentima kao „povlaštenoj klasi”, kao „bogataškoj djeci” i slično. Ovo istraživanje ima za cilj provjeriti, je li se doista radi kada je riječ o studentima Sveučilišta Libertas, o nekoj povlaštenoj socijalnoj skupini koja se zabavlja između ostaloga i tako što upiše jedno privatno sveučilište i na njemu „nešto tamo studira”.

2. O naravi sveučilišta

Upoznavanje studenata i skrb o studentima nije baš jako stara navada sveučilišta. Stara, tradicionalna sveučilišta koja su postojala nekako sama za sebe i bila samozadovoljna svojim postojanjem i „svetom” ulogom postojala su sve do perioda nakon Drugog svjetskog rata, dakle do perioda koji je gotovo pa poznat nekim od suvremenih profesora na našim sveučilištima. Drugi svjetski rat je ostavio posebno europska sveučilišta devastirana, kako u materijalnom tako i u intelektualnom smislu, bilo zbog likvidacije ne samo lijevih znanstvenika ili Židova ili njihove prisilne migracije u Ameriku ili Južnu Ameriku, nego i svih onih koji nisu mogli prihvatiti ideologiju nacizma. S druge su strane oni koji su otvoreno potpomagali nacistički režim, posebno njegove antisemitističke pristupa, pa su nakon rata bili neprihvatljivi kao nastavnici. Kao rezultat toga, intenzivirala su se nastojanja u pridobivanju nastavničkog kadra, radi rekonstrukcije ratom devastiranih sveučilišta. S druge je strane razlog u početnim koracima tzv. države blagostanja, čiji je osnovni cilj bio rekonstrukcija društva, posebno europskog, ne samo u tehničkom smislu, nego i u intelektualnom i obrazovnom (Rüegg i Sadlak, 2011: 75) i proširenoj ulozi pojedinaca u društvenom životu. To je dovelo do udvostručenja broja studenata na gotovo svim europskim sveučilištima i znatno proširilo intelektualnu bazu europskih država. S druge strane država blagostanja dovela je do širenja interesa i smanjivanja eurocentrizma tradicionalnih starih europskih država, pa se tako u jednom od najtradicionalnijih europskih sveučilišta, onome u Velikoj Britaniji pojavljuje studiranje slavenskih jezika i kulture, što je bila velika promjena u pristupu tradicionalno konzervativnih sveučilišta. Talijanska sveučilišta, devastirana Mussolinijevim režimom, ubrzano se vraćaju modelima autonomije sveučilišta i slobode poučavanja, vrednotama kojih su se pridržavale prije fašističke diktature.

U Njemačkoj je pristup bio različit u različitim okupacijskim zonama. Britanci su pri rekonstrukciji sveučilišta polazili od teze da je Drugi svjetski rat dobrim dijelom izbio zbog previsokih zahtjeva nakon Prvog svjetskog rata, koji su u svojoj realizaciji uništili njemačko društvo, pa su Britanci polazili od ideje „preodgoja i permanetne težnje prema promjeni u smjeru tolerantnog europskog ponašanja”. Takav su pristup podržavale i snage SAD-a, gdje su se pojavile među socijalnim psiholozima i tako paradoksalne tvrdnje kako treba uvesti preodgoj i rehabilitaciju „mentalno bolesnog njemačkog naroda” (isto: 76). U ruskoj okupacijskoj zoni bilo je upravo suprotno. Rusi su mislili da Versajski ugovor nije proveden do kraja i Staljin je zahtijevao radikalnu rekonstrukciju njemačkog industrijskog potencijala i demokratsku rekonstrukciju cjelokupnog njemačkog društva. Francuska okupacijska administracije u operativnom je smislu bila najradikalnija, oni su jednostavno u svojoj zoni organizirali četiri nova sveučilišta sa programskom orijentacijom utemeljenom na francuskim tradicijama, u okviru njihove ideje uspostavljanja novih mostova prema bivšim protivnicima na kulturni način (isto: 79).

Te ilustracije poslijeratnih zbivanja na području sveučilišnog razvoja sveučilišta nakon Drugog svjetskog rata užele ukazati na dinamičan razvoj sveučilišta u gotovo cijelom svijetu. Dramatično je porastao broj studenata primljenih na sveučilišta, stvoren je niz novih sveučilišta, kao rezultat toga pritiska da se stvori više mjesta za nove studente (Filippakou i Tapper, 2016: 12). To se nije dogodilo samo zbog obnove ratom porušenih država, nego prije svega zbog širokog pritiska na stvarnu demokratizaciju političkog života u nadi da takva demokratizacija spriječi stvaranja krvavih diktatura koje su obilježile početak 20. stoljeća. Iako se činilo da se baza sveučilišnog obrazovanja značajno proširila i da su pripadnici svih slojeva i grupa pojavom socijalne države stekli pristup visokom obrazovanju, podaci o npr. SAD-u pokazuju da je to bilo samo prividno tako. Negdje do 1970-ih šanse za stjecanje visokog obrazovanja imala su samo djeca⁴ iz gornje polovice stanovništva, prema obiteljskom prihodu. Reforme socijalne države dovele su do toga da je nakon 1970-ih takvu mogućnost steklo još oko 6 % mladih, u 2005. godini taj se postotak popeo na 12 %, udio studenata iz niže srednje klase u tom je periodu stagnirao na razini od 10–15 %. Istovremeno se u tom periodu broj studenata iz gornje srednje klase gotovo udvostručio sa 15 % na 28 %, a slično se desilo i sa studentima iz najviših socijalnih slojeva, čiji se udio popeo sa 40 % na preko 70 %. Tako je sasvim jasno da visoki socijalni slojevi generiraju sami sebe prije svega kroz procese obrazovanja, potvrđuje se sociološka tvrdnja da je obrazovanje najintenzivniji društveni kanal socijalne mobilnosti na gore (Sacks, 2009: 78–79). I vjerojatno upravo tu treba tražiti interes hrvatskih studenata za stjecanje obrazovanja na privatnim visokim učilištima.

⁴ Riječ je o mladima do 24 godine starosti.

Međutim, ubrzo će kapital vratiti udarac. Takvo ekstenzivno širenje prava na obrazovanje a i svih drugih prava značilo je gubitke za vlasnike kapitala. Promjene su počele vrlo diskretno, već šezdesetih godina. U dobrom dijelu literature kao početak neoliberalističkog razdoblja uzima se čuveni potez Margaret Thacher kojom je engleskim učenicima oduzela besplatnu pintu mlijeka te usklađeno djelovanje premijerke Thacher i predsjednika Ronalda Reagana.⁵ Nezaustavljiv put neoliberalističke mislenosti i ideologije imao je snažan utjecaj i na sveučilišta. Taj je proces u tijeku još i danas i nije na vidiku neka skora i radikalna promjena. Neoliberalistički pristupi postali su akademskoj sferi sve prisutniji od konca sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Upravljanje sveučilištima u sve je većoj mjeri temeljeno na principima ekonomske liberalizacije, decentralizacije upravljanja, deregulacijskih mehanizama, uključujući i principe otvorenog tržišta, slobodne trgovine i sve manje sudjelovanje države u regulaciji djelatnosti. Počinju se primjenjivati principi *new public management* pristupa koji se u literaturi pojavljuje u devedesetim godinama prošlog stoljeća (Barzelay, 2001). Političke, neoliberalističke težnje i prateći novi menadžment javnog sektora podržali su i tadašnja politička desnica i nova desnica (Thatcher, Reagan) ali i liberalna ljevica (Schroeder, Clinton, Blair), a tu svakako treba ubrojiti i niz lokalnih socijaldemokratskih političara. Osnovna ideja *new public management* pristupa na području akademske zajednice je ideja da se resursi koje je većina sveučilišta nalazila uz pomoć regionalnih ili nacionalnih državnih uprava sada nalaze od strane sveučilišta samog, bilo da se naplaćuju školarine od studenata ili njihovih roditelja, ili da se sredstva nalaze istraživačkom djelatnošću sveučilišta, tako što sveučilišta preuzimaju metode i tehnike poslovnog svijeta i razvijaju svoje djelatnosti djelujući na tržišnim principima (Tolofari, 2005: 84). Naime, rastuća filozofija novih modela upravljanja u javnim poslovima vidjela je sveučilišta prije svega kao velik javni izdatak koji je trebalo staviti pod kontrolu. Zato su javna sredstva u mnogim zemljama drastično smanjivana na račun privatnih izvora. Prema nekim podacima, udio privatnog financiranja sveučilišta (privatni *business*, razne vrste školarine, plaćanja za istraživački ili stručni rad na sveučilištima) kretao se od najnižih 5 % u Danskoj, Finskoj i Norveškoj, do više od 40 % u Australiji, Kanadi, Japanu, Izraelu i SAD-u, do preko 75 % u Južnoj Koreji i Čileu. Preko 70 % ukupnih sveučilišnih budžeta u Južnoj Koreji čine školarine studenata (<http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/educationataglance2010oecdindicators.htm>, 22. listopada 2017).

⁵ Čini se da je početak neoliberalističke intervencije postupak američkog predsjednika Richarda Nixona koji se odlučio za radikalnu redukciju troškova u području socijalne skrbi u SAD-u. U temelju ideje imao je strategiju redukcije troškova koju je izradio ministar obrane u administraciji predsjednika Kenedya, Robert McNamara, genijalni matematičar, koji će duboko uticati na razvoj svjetske ekonomije kao dugogodišnji predsjednik Svjetske banke. Dio profesionalaca u sustavu socijalne skrbi usprotivio se toj redukciji troškova, ali su prema savjetu McNamare zamijenjeni kadrovima iz američke vojske i privrede (Waltz i Groze, 1991).

3. Privatna i javna sveučilišta

Obrazovanje, posebno na sveučilišnoj razini tradicionalno je smatrano kao javna vrijednost pri čemu je taj termin „javna vrijednost” do izvjesne mjere različito tumačen. Jedan dio autora je mišljenja da je riječ o dobru koje može biti osigurano samo od strane države, a druga skupina autora je mišljenja da institucije visokog obrazovanja čine doprinos javnom dobru (Dill, 2005). Iako ima dosta utemeljenih argumenata da se revidira klasična podjela na javno i privatno u visokom obrazovanju⁶ (Marginson, 2007) ovdje će biti polazna točka „tradicionalna” podjela koja se zasniva na vlasništvu u tradicionalnom pravnom smislu te riječi (Marginson, 2007: 307). Pri tomu su pri razmatranju kompleksa obrazovanja bitna dva određenja javnog, kao nerivalitetno, to jest ono koje ne omeđuje uporabu bilo kojeg pripadnika društva, te neisključujuće, a to je da nitko ne može biti isključen iz uporabe, pri čemu se naravno misli na ukupnu populaciju (Casani et al., 2014: 48). Unutar te klasifikacije javno – privatno, pojavljuje se kao važna klasifikacija na sveučilišta koja su dominantnije istraživačka i koja su dominantno edukativna (*research – teaching*). Ta je klasifikacija, kako se pokazuje, vrlo važna unutar distinkcije javno – privatno. U SAD-u privatna i javna sveučilišta već dugo vremena koegzistiraju, pri čemu je broj studenata na javnim, državnim sveučilištima daleko veći nego na privatnim sveučilištima. Kada je riječ o privatnim sveučilištima važno je razlikovanje na profitna i neprofitna. Najvažnija ili možda najprestižnija sveučilišta u SAD-u su privatna i istodobno neprofitna sveučilišta. Profitna privatna sveučilišta su uglavnom iznimka u sustavu (isto: 50). Značajna privatna su isključivo obrazovna sveučilišta (dakle *teaching universities*). I ovdje nalazimo drugu razliku, koja se često ističe, a to je razlikovanje između takozvanih istraživačkih i samo obrazovnih⁷ sveučilišta. Među privatnim profitnim sveučilištima nema onih koja bi se mogla nazvati istraživačkim, ni u Europi, niti u SAD-u.

U većini europskih zemalja pretežu državna sveučilišta. Udio privatnih sveučilišta je nerazmjerno manji. Međutim, ima nekih europskih zemalja u kojima je razvitak u smjeru prema privatnim sveučilištima vrlo intenzivan. Takva je na primjer Španjolska u kojoj je u zadnjem desetljeću 20. stoljeća ustanovljena većina privatnih sveučilišta, s iznimkom četiriju katoličkih koja imaju dulju tradiciju, a stvorena su u četrdesetim i pedesetim godinama prošlog stoljeća (isto: 50). Sva su privatna španjolska sveučilišta bez iznimke takozvana obrazovna sveučilišta, dakle ne radi se o sveučilištima na kojima se visoko njeguje znanstvenoistraživački rad. I najveća većina privatnih sveučilišta su profitna sveučilišta. Iako privatna sveučilišta čine već 37 % španjolskih sveučilišta, ona imaju samo 10 % ukupnog akademskog osoblja države i

⁶ Marginson u svojem radu donosi devet argumenata za razlikovanje javno – privatno u području obrazovanja, koji su utemeljeni više ili manje u neoliberalističkoj mislenosti.

⁷ U engleskom je jeziku ta distinkcija *research – teaching university*, što je teško prevesti direktno na hrvatski jezik, pa upotrebljavamo termin obrazovna, koji nije inačica za *teaching*, barem ne u potpunosti.

samo 12 % ukupne studentske populacije. Što se tiče istraživačkog potencijala, znanstvenici na privatnim sveučilišnim institucijama objavili su samo 4 % ukupnih radova španjolskih znanstvenih radova. Treba, istini za volju, naglasiti da se dobar dio studentske populacije ali i akademskog osoblja nalazi na katoličkim sveučilištima, čija se uloga dosta razlikuje od uloge sveučilišta kakva se u europskim zemljama općenito očekuje od sveučilišne institucije.

4. O studentima sveučilišta Libertas

Prema podacima Državnog zavod za statistiku u akademskoj godini 2016/2017 na visoka učilišta u Republici Hrvatskoj upisano je ukupno 160 361 studentica i studenata. Daleko najveći broj studenata i studentica upisano je na državna visoka učilišta, a tek je nešto ispod 20 % upisano na privatna visoka učilišta. Relacija državno – privatno sveučilište još uvijek u nekoj općoj percepciji preteže u smjeru državnog sveučilišta, kao „ozbiljnijeg” oblika studiranja. O studentskoj populaciji hrvatske izveden je niz vrlo vrijednih istraživanja u zadnjih pedeset godina, tako da ovo istraživanje nije u znanstvenom smislu neka inovacija, a nije to niti u metodološkom smislu (osim, možda, upotrebe mrežne ankete što prije nije bilo uobičajeno). No, istraživanje ima posebnu vrijednost za sveučilište Libertas, koje na ovaj način šire i dublje upoznaje svoje studente i može usklađivati svoje buduće djelatnosti s interesima i željama studenata. S druge strane, i ne manje važno, sveučilište intenzivira svoju istraživačku djelatnost, što je važan korak u njegovu daljnjem razvitku, i poziva svoje studente u neke oblike istraživačke djelatnosti.

4.1. Instrument i prikupljanje podataka

Instrument je razvila istraživačka ekipa pri čemu se oslanjala na brojna istraživanja slične vrste. Prilagođen je suvremenoj uporabi uz korištenje interneta. Za distribuciju instrumenta upotrijebljena je platforma EnKlikAnketa-1A (https://www.1ka.si/c/694/Orodje_1KA/?preid=695). U anketi su postavljena ukupno 44 pitanja koja su skupa s potpitanjima tvorila bazu podataka od 126 varijabli. Na 42 pitanje je bilo moguće odgovoriti samo „klikom” na ponuđeno rješenje, a samo su dva pitanja bila takve naravi da su studenti morali upisati neki odgovor. Poziv za sudjelovanje u anketi poslan je na oko 2400 adresa studenata u internom komunikacijskom sustavu sveučilišta Libertas. Prvi poziv je poslan 27. lipnja 2017., a zatim su uslijedila još četiri poziva. Posljednji put poziv je poslan 3. rujna 2017. Samo 778 studenata otvorilo je poruku koju su primili, njih 668 je otvorilo anketu, 411 ih je djelomično ispunilo anketu, a 361 je dovršio ispunjavanje ankete. Nakon provjere baza podataka i isključivanja nepotpunih odgovora, za obradu je ostalo „upotrebljivih” 349 upitnika. Ovaj prikaz donosimo na temelju odgovora tih 349 studenata, svjesni da se nikako ne radi o nekom

reprezentativnom uzorku, nego zapravo o prigodnom uzorku, koji nikako ne može biti pouzdana generalizacija na sve studente upisane na Libertasu. No, može jako dobro poslužiti kao osnova za daljnja ispitivanja i proučavanja, koja se nakon ovog uvodnog ispitivanja mogu očekivati. Baza je s mrežnog portala preuzeta u Excel obliku. Nakon što je uređena, očišćena od nepotpunih upisa, obrada podataka izvršena je u programu SPSS for Windows.

4.2. Neki podaci o studentima koji su sudjelovali u anketi

Gotovo 73 % respondenata su ženskog spola (72,7 %), a samo 27,3 % su mladići. Osim što je tendencija porasta žena u obrazovnim ustavima gotovo svugdje na svijetu prisutan fenomen, vrlo je vjerojatno da je tako velika razlika uvjetovana činjenicom da su djevojke bile puno spremnije prihvatiti poziv za sudjelovanje u anketi nego njihovi muški kolege. Na pitanja se odlučilo odgovoriti 165 ili 46,5 % redovitih studenata i 190 ili 53,5 % izvanrednih studenata. Razlika u interesu jako je velika i pripisujemo je činjenici da izvanredni studenti imaju puno rjeđu priliku sudjelovati u životu sveučilišta, pa su taj poziv nešto radije prihvatili. S druge strane, položaj izvanrednog studenta vjerojatno zahtijeva intenzivnije praćenje informacija preko elektronskih sustava, dok redoviti studenti neposredno sudjeluju u zbivanjima na sveučilištu Libertas.

Prosječna dob studenata iznosi 28,06 uz standardnu devijaciju od 8,23 godina, što je nešto više od očekivane za studentsku populaciju, ali treba napomenuti da su se odazvali i redoviti i izvanredni studenti i da je udio izvanrednih studenata vrlo visok. Ako upotrijebimo vrijednosti prosjeka i standardne devijacije, znači da se gotovo 70 % naših ispitanika nalazi u dobnom rasponu od 19,83 godina i 36,29 godina. Tako širok raspon govori nam o tome da sveučilište ne obrazuje samo najmlađu generaciju studenata, za koju se nekako očekuje da se nalazi u procesu obrazovanja, nego su usluge sveučilišta potražili i stariji studenti, bilo zbog potreba kvalifikacija na mjestima na kojima već rade ili možda zbog eventualne promjene životnih planova. To nam se čini kao važan podatak jer govori o tome da ti studenti očito u *mainstream* sveučilišnom korpusu nisu našli adekvatnog mjesta za sebe i privatno je sveučilište „popunilo” taj nedostatak.

Kod izvanrednih se radi o osobama koje već imaju neku poslovnu karijeru koju žele unaprijediti studiranjem na sveučilištu. S druge strane, odazvali su se i studenti na podiplomskom doktorskom studiju, koji su uglavnom nešto zrelija generacija. Ilustracija tog dobrog raspona jest da je najmlađa studentica/student u dobi od 19 godina, a najstariji je u dobi od 61 godinu. Polovica studenata su mlađi od 25 godina, a druga polovica su stariji. Činjenicu da se radi o populaciji nekog sveučilišta najbolje ilustrira podatak da je najčešća starost u ispitivanoj skupini 20 godina (modus). S druge strane, čak je 88 studentica i studenata starijih od 33 godine (u četvrtom kvartilu) naznačilo da su izvanredni studenti, a samo su dvije ili dvojica redoviti, što opet govori o tome kako je među redovitim studentima očekivana dobna distribucija, da dakle

ne pripadaju populaciji slabijih studenata, koja nije uspjela na državnim sveučilištima, pa sada pokušava na privatnom obaviti ono što se uobičajeno radi na državnom sveučilištu. Ono što isto tako potvrđuje našu tezu da su ti stariji studenti uglavnom populacija koja želi studiranjem unaprijediti svoj profesionalni status jest činjenica da njih 68 ili 75,6 % studira na stručnom studiju, a samo 22 ili 24,4 % na sveučilišnom studiju, što znači da je riječ o populaciji koja želi unaprijediti svoje profesionalne vještine što im je studij na Libertasu omogućio.

O njihovom socijalnom statusu najbolje govori njihov trenutačni status u području svijeta rada.

Tablica 1: Profesionalni status studenata.

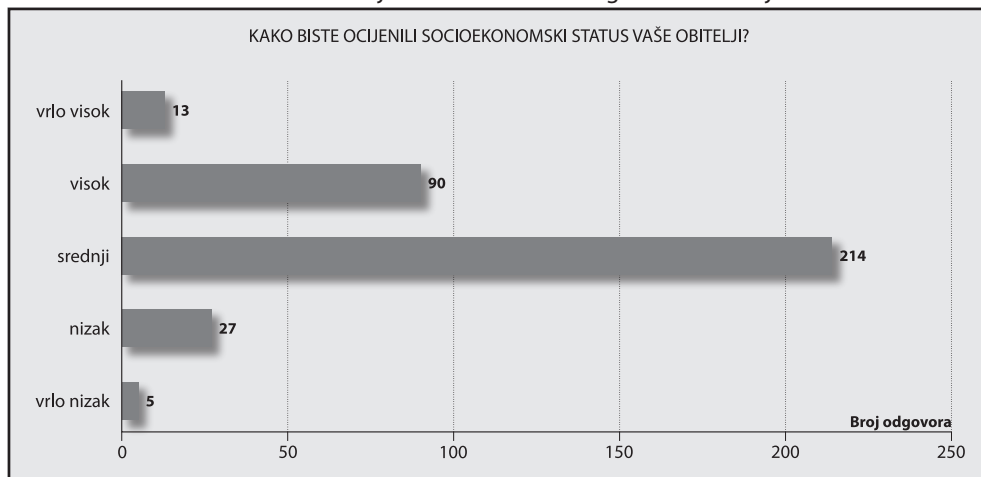
	Broj odgovora	%
Stalni radni odnos (na neodređeno vrijeme)	154	44.1
Radni odnos na određeno vrijeme	21	6.0
Povremeno radim „fuš“	18	5.2
Radim preko studentskog servisa	73	20.9
Nisam uopće zaposlena/zaposlen	83	23.8
Ukupno	349	100,0

Gotovo polovica studenata su u radnom odnosu na neodređano vrijeme, i to odgovara udjelu izvanrednih studenata. Ono što svakako obilježava tu populaciju je da je manje od ¼ onih koji su sudjelovali u anketi potpuno radno neaktivno (ako se, naravno, izuzme vrlo težak rad na studiranju). Dobar dio studenata, uz obavljanje svojih radnih obveza radi bilo preko studentskog servisa, bilo u nekim tradicionalnim „fuš“ oblicima rada. Takva distribucija zaposlenosti studenata uopće ne govori o „bogataškoj“ djeci koja studiraju na privatnom sveučilištu. Daleko najveći broj studenata kao svoje mjesto boravka u vrijeme studija označio je Zagreb, njih 276 ili 79,1 %, a 24 ili 6,9 % izjavilo je da su iz Kutine, drugog sjedišta u kojemu sveučilište izvodi nastavu. Među studentima koji su kao mjesto boravka u vrijeme studija označili neko drugo najviše je studenata iz Siska i Samobora, a onda nekoliko studenata s pojedinačnih lokacija gotovo isključivo u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Prema podacima koji su prikupljeni, nema studenata iz područja Istre i Primorja, no svakako treba naglasiti kako je uzorak vrlo ograničen.

Tipično pitanje o studentima privatnih visokih učilišta je vjerojatno ono o „bogataškom“ porijeklu. Studenti koji su bili spremni odgovoriti na pitanja iz upitnika ukazali su na to da pripadaju ekonomski nešto višem socijalnom sloju, ali nam se čini da ta situacija nikako nije dramatična. Iako je iz grafičkog prikaza jasno da je nešto više studenata iz obitelji koje socijalno stoje nešto bolje od prosjeka, vjerojatno se nikako ne bi moglo zaključiti da je u cjelini riječ o nekoj socijalno privilegiranoj društvenoj grupi. Vrlo je vjerojatno situacija vrlo slična onoj na državnim sveučilištima,

s obzirom na to da je društvo snažno socijalno raslojeno i da si studiranje bilo gdje, ne samo na privatnim sveučilištima, mogu priuštiti djeca iz srednjih i viših društvenih slojeva, a nikako ona iz nižih. Možda na neki način rezultati i iznenađuju u ocjeni pripadnosti nekom srednjem sloju s obzirom na tvrdnje istraživača društva da nestaje srednji sloj. Ovdje je prije svega pitanje srednjeg sloja u imovinskom, a ne socijalnom smislu (obrazovanje, pripadnost specifičnoj društvenoj grupi). Naravno, pitanje je i kako studenti procjenjuju svoj društveni položaj, koji su njihovi kriteriji u davanju te ocjene, koje su referentne točke uzeli kao uporišta za ocjenu svoje pripadnosti. Nešto preciznije informacije o tome dali su podaci o obrazovanju roditelja. Više od 55 % studenata potječu iz obitelji u kojima oba roditelja imaju srednjoškolsko obrazovanje, oko 5 % očeva i oko 8 % majki studenata iz uzorka su obrazovani manje od srednje škole, 31 % očeva i oko 27 % majki imaju obrazovanje na razini više ili visoke škole, gotovo 10 % očeva i 7 % majki imaju stupanj doktorice odnosno doktora znanosti. Koeficijent korelacije između obrazovanja majke i oca je statistički značajan i jak, iznosi 0,53 (upotrijebljen je Spearmanov ρ koeficijent). Istraživanje nije pokazalo ništa novo, podaci su, unatoč nedovoljno reprezentativnom uzorku, u skladu s nalazima drugih istraživača studentske populacije (Potočnik, 2014: 73). No, u ovom slučaju to ukazuje na to da neke dramatične razlike kada je riječ o socijalnom porijeklu studenata privatnih i državnih visokoškolskih institucija zapravo nema. No, vjerojatno je jedno od mogućih pojašnjenja te situacije činjenica da je Hrvatska i inače država s relativno niskim udjelom visokoobrazovanih ljudi u općoj populaciji, pa je naravno i distribucija tih studenata po tipovima visokoškolskih institucija nekako razmjerna situaciji u općoj populaciji. U zemlji s tako malim brojem stanovnika i s tako malim brojem visokoobrazovanih stanovnika i nije za očekivati neku specijalno dramatičnu koncentraciju u jednom tipu visokoškolskih institucija.

Grafikon 1: Ocjena socioekonomskog statusa obitelji

Ispitanike smo upitali i koji je izvor sredstava za njihov studij. Gotovo 53 % navelo je da sami snose troškove svog studija, što je za očekivati s obzirom na visok udio izvanrednih studenata. Sljedeća je skupina od 40% studenata čije studiranje plaćaju njihovi roditelji, a preostali se izdržavaju iz doprinosa roditelja i drugih izvora. Samo 28 studenata ima neke stipendije uz pomoć kojih dijelom financiraju svoje studiranje, 40 studenata je za financiranje svojeg studija uzelo kredite, od toga je takvih među redovitim studentima samo 5, a preostalih 35 su izvanredni studenti. Za ilustraciju socijalne pripadnosti studenata prikazuju se podaci o profesionalnom statusu očeva studenata koji su odgovorili na ponuđeni upitnik.

Tablica 2: Profesionalni status oca

	Broj odgovora	%
Zaposlen kao nekvalificirani, polukvalificirani ili kvalificirani radnik	24	6,9
Zaposlen kao službenik u poduzeću	43	12,3
Obrtnik ili poduzetnik	70	20,1
Slobodna profesija	6	1,7
Javni službenik	15	4,3
Rukovodni kadar u gospodarstvu	8	2,3
Rukovodni kadar u javnim službama	12	3,4
Zemljoradnik, vlasnik OPG	1	,3
Nezaposlen	13	3,7
Umirovljenik	90	25,8
Nije više živ	44	12,6
Drugo	23	6,6
Ukupno	349	100,0

Svakako je iznenađujući podatak da je čak gotovo 26 % studenata iz obitelji u kojima je otac umirovljenik. Kako je studiranje na privatnom sveučilištu ipak znatan trošak, koji daleko prelazi mogućnosti prosječnog hrvatskog umirovljenika, vrlo je vjerojatno da se radi o skupini umirovljenika kojima osnovni prihod svakako nije mirovina. Druga profesionalna skupina su očevi obrtnici ili poduzetnici, a zatim dolaze službenici u poduzećima. Čak gotovo 13 % studenata odgovorilo je da njihovi očevi više nisu živi. Ta tablica vjerojatno je prije svega odraz činjenica da uzorak nije reprezentativan. Međutim, indicira da se po svoj prilici ne radi o „sveučilištu bogataške mladeži”, nego je riječ najvjerojatnije o populaciji koja socioekonomski stoji nešto bolje od prosjeka, ali ne spada u društvenu elitu.

4.3. Studiranje na Libertasu

Vrlo često se u istraživanjima ovakvog tipa postavlja pitanje u tome što je pokretačka snaga za studij, pa je slično pitanje postavljeno i u ovome istraživanju. Studenti su odgovorili kako je prikazano u tablici koja slijedi.

Tablica 3: Motivi za studiranje.

Motiv za studij	Ocjena vrijednosti	Standardna devijacija
Želim u životu napredovati i učiti	4,65	,6418
Želim steći visoko obrazovanje	4,63	,6378
Dobit ću tako veću plaću	3,87	,9844
Moći ću raditi posao koji želim raditi	3,77	,9754
Nagovorili su me roditelji i rodbina	1,74	1,0391

Kako je vidljivo iz prikupljenih podataka, na prvom i drugom mjestu su uobičajeni motivi rasta i razvoja mladih ljudi, proistekli iz potreba rasta (Matić, 1991: 347), koji su za očekivati u toj populaciji i između te skupine mladih ljudi i onih na državnim sveučilištima u tom pogledu nema nikakve razlike. Tek na posljednjem mjestu se nalazi utjecaj užeg obiteljskog kruga, roditelja i rodbine, koji je naravno vrlo važna karika u razvoju mladih ljudi, važan oblik socijalnog pritiska, ali očito ne presudan. U instrumentu je postavljeno pitanje o tome bi li se, ako bi ponovno upisivali studij, jednako odlučili.

Tablica 4: Ako biste ponovni birali svoj studij, biste li se ponovno jednako odlučili?

	Broj odgovora	%
Da	208	59,6
Možda, ne znam	109	31,2
Ne	27	7,7
Sasvim sigurno ne	5	1,4
Ukupno	349	100,0

Kako je vidljivo, gotovo 60 % studenata decidirano je odgovorilo kako bi izabralo isti studij, a daljnjih 30 % su u tom pogledu neodlučni. Onih koji definitivno ne bi izabrali jednako je ispod 10 %, što je relativno mali udio, ali bi o njemu ipak trebalo razmisliti. Kada je riječ o pojedinim studijima, situacija je vrlo slična za većinu sastavnica, negdje oko 60 % studenata ponovno bi izabralo isti studij, negdje oko 30 % nisu sasvim sigurni, a oko 6–7 % ne bi ponovilo izbor. Odstupaju studij Međunarodnog poslovanja, gdje samo oko 50 % studenata tvrdi kako bi ponovno izabralo isti studij,

a čak je nešto slabije na studiju Turističkog i hotelskog menadžmenta, na kojemu bi oko 46 % ponovno biralo studij. S druge strane, dok je čak 16 % studenata Međunarodnog poslovanja odgovorilo da ne bi više izabralo isti studij, takvih je na Turističkom i hotelskom menadžmentu bilo samo oko 5 %. Dakle, na tome je studiju više onih studenata koji se još nisu potpuno odlučili. Promotrena je povezanost između varijable eventualnog ponovnog izbora studija i varijable koja nam donosi podatak o tome je li sveučilište Libertas bio prvi izbor studenta ili ne. Izračunat je χ^2 test koji pokazuje statistički značajnu razliku od 23, 01 ($p = .000$ uz tri stupnja slobode). Oni studenti kojima je Libertas bio prvi izbor, u statistički značajno većem broju misle da bi ponovno izabrali isto sveučilište. Zanimljivo je da u skupini studenata koji nisu odgovorili negativno, nego s ne *znam, možda bih izabrao isto sveučilište* ima statistički značajno više onih kojima Libertas nije bio prvi izbor. No, treba naglasiti da oni ne odbijaju decidirano ponovni izbor sveučilišta Libertas, nego misle da se možda ne bi odlučili na isti izbor. Kako je vjerojatno u tom slučaju dosta nepoznatog područja, čini nam se i da velik dio varijance ostaje nepojašnjen. Studentima je postavljeno i pitanje o tome opravdava li po njihovom mišljenju kvaliteta studiranja troškove studiranja na Libertasu. Većina se pozitivno izjasnila, no ipak njih 16,3 % misli da troškovi ne opravdavaju kvalitetu studiranja, dok preostali misle da u većoj ili manjoj mjeri ipak opravdavaju te troškove. Kada se između te varijable i varijable o eventualnom ponovnom izboru istog fakulteta izračuna koeficijent korelacije (zbog naravi varijabli izabrali smo Spearmanov ρ koeficijent) rezultat je pokazao umjerenu korelaciju visine 0,313 koja je statistički signifikantna uza $p = .000$, što potvrđuje da bi studenti u slučaju da se moraju ponovno odlučiti za studiranje izabrali isti studij, u uvjerenju da troškovi studiranja opravdavaju takvu odluku s njihove strane. Vjerojatno je ta korelacija daleko značajnija od njezine jakosti u statističkom smislu, jer govori o tome da se studenti vjerojatno dobro osjećaju na sveučilištu na kojemu studiraju, što je sigurno jedan od najvažnijih uspjeha za studij na svakom sveučilištu, pa onda i na Libertasu. Studenti su nadalje pozvani da sami procijene svoj prosječan uspjeh na do sada položenim ispitima.

Tablica 5: Procjena studenata o vlastitom studijskom uspjehu

Procjena ocjene	Broj studenata	%
2 - 3	18	5,2
3-4	173	49,6
4-5	135	38,7
5,0	23	6,6
Ukupno	349	100

Rezultati te ocjene svakako su zadovoljavajući, iako treba ponovno napomenuti da se radi o nereprezentativnom uzorku. Ako ocjene koje studenti dobiju na ispitima odražavaju zajednički rad nastavnika i studenata, onda čak 50 % onih koji su postigli prosjek između 3 i 4 označava relativno dobar uspjeh, a još veće zadovoljstvo može izazivati broj onih koji su iznad prosjeka vrlo dobar, prema odličnom. Vrlo je zanimljivo da između uspjeha u studiranju i redovitosti dolaska na predavanja ne samo da nema pozitivne korelacije, nego je ta korelacija negativna. Ona doduše nije jaka, iznosi svega $-0,185$, ali je statistički signifikantna ($p = ,000$). Taj podatak možda ukazuje na povezanost s izborom izvora za pripremu ispita. Pokazalo je da je relativno visoka uporaba knjiga i priručnika, a manja uporaba bilješki s predavanja. Moguće je da upućivanje na literaturu kao izvor znanja na ispitima (ograničavanje ispitnih pitanja na raspoloživu literaturu) usmjerava studente na taj izvor, a nešto manje na aktivno sudjelovanje na predavanjima. To je možda ostatak tradicije velikih državnih sveučilišta, ali bi u tom smjeru bila potrebna mnogo precinija istraživanja.

Upotreba materijala iz kojeg studenti uče svakako je važan pokazatelj u studijskom procesu.

Tablica 6: Upotreba izvora za učenje.

Vrsta izvora za učenje	Broj studenata	%
Uglavnom ili isključivo bilješke s predavanja	86	24,6
Uglavnom udžbenike i priručnike	34	9,7
Udžbenike i priručnike i bilješke s predavanja	229	65,6
Total	349	100,0

Dominira upotreba udžbenika i priručnika i bilješki s predavanja, što govori dobro o strategiji priprema za ispite. Vrlo je važno da se studente upućuje na čitanje literature, a priprema bilješki s predavanja govori o ozbiljnosti rada studenata. Usporedili smo to s odgovorima studenata sveučilišta u Mariboru, koje je državno sveučilište, gdje oko 35 % studenata upotrebljava isključivo bilješke s predavanja, a samo oko 55 % ih kombinira udžbeničku građu i bilješke s predavanja (Flere et al., 2004: 24). Vrlo vjerojatno takva razlika jedan od rezultata rada sa studentima u manjim studijskim grupama, u kojima se nastavnici mogu intenzivnije posvetiti studentima. Ono što je pri uporabi bilješki vrlo važno je da je 39 % ispitanika označilo kako bilješke pripremaju u cijelosti sami, a sljedećih 53 % da su bilješke djelomice njihov vlastiti rad, dakle jednim se dijelom pomažu i radom drugih studenata, dok je samo 7,7 % izjavilo kako se u cijelosti oslanja na bilješke drugih kolegica i kolega. Pri tome su mladići značajno više orijentirani na rad drugih kolegica i kolega, nego što su to djevojke (vrijednost χ^2 testa ukazuje na statistički značajnu razliku).

Bilo je zanimljivo saznati i imaju li studenti Libertasa neke daljnje akademske ambicije ili će se većina zadovoljiti s ovom razinom akademskog obrazovanja.

Tablica 7: Planovi akademskog napredovanja.

Planovi akademskog razvoja	Odgovori	%
Da, planiram doktorski studij	57	16,3
Možda da, ali sada još ne znam.	155	44,4
Ne, želim ići u praksu	41	11,7
Ne znam još sada, ne bih mogla/mogao jednoznačno odgovoriti	96	27,5
Ukupno	349	100,0

Kako je vidljivo, znatan broj studenata želi nastaviti svoje akademsko obrazovanje, pri čemu je njih 16 % već sada sasvim odlučno. To je vrlo značajan nalaz za studentsku populaciju Libertasa, s obzirom na to da su kao respondenti sudjelovali svi studenti, od najmlađih sve do studenata na doktorskom studiju. Vrlo je zanimljiva i tvrdnja potpuno drugačija od one o akademskom razvoju. Svega 11,7 % ispitanika decidirano želi u praksu, u svijet rada. Iako je gotovo 30 % ispitanika izjavilo kako još ne može jednoznačno odgovoriti na to pitanje, pa se među njima vjerojatno nalaze i oni kojima je odlazak u svijet rada vjerojatno važna perspektiva, ipak je zanimljivo kako su rad, praksa, relativno nisko na popisu želja ispitanika.

Sučilište na kojemu se studira važan je dio identiteta studenata i pripadnika akademske zajednice uopće. U nekim sredinama je to vrlo važno pitanje prestiža, ali i prednosti pri zapošljavanju. Poslodavci pri zapošljavanju novih zaposlenika često pokazuju interes za sredinu u kojoj se budući zaposlenik obrazovao. Gotovo 70 % ispitanika smatra da je Libertas prestižno sveučilište, a samo se oko 7 % ne slaže s tom percepcijom, međutim, samo 20 % njih misli da se nakon studija na Libertasu lako zaposliti, 63 % su oprezni prema toj tvrdnji, s njom se niti slažu niti ne slažu. Gotovo polovica ispitanika (44,7 %) čula je tvrdnje da je na Libertasu lakše studirati, ali se 25,2 % njih nikako ne slaže s tom tvrdnjom, a 30,1 % su neutralni, ne misle da je lakše odnosno da nije lakše. Na pitanje o tome jesu li čuli da nastavnici na Libertasu lakše daju pozitivne ocjene nego na državnim sveučilištima, 61 % studenata odgovara rezolutno s ne, a jedna četvrtina ne mogu tvrditi da su to čuli ili nisu, ali oko 14 % studenata ipak misli da se na Libertasu lakše dobijaju pozitivne ocjene. To je naravno vrlo „sklisko” pitanje, studenti ne samo da pokušavaju braniti instituciju na kojoj studiraju, u pitanju je puno značajnija vrijednost, doživljaj sebe samoga kao nekog tko studira na tom sveučilištu. Nije tu samo pitanje lojalnosti prema svom fakultetu, istovremeno je i pitanje odnosa prema sebi samomu i svojoj društvenoj poziciji. Zbog toga, zapravo, oprez koji se izražava neku vrstu neutralnog stava (ni da ni ne) nije samo odgovor na pitanje koje je postavljeno, nego i pozicioniranje sebe samog u neki društveni prostor.

Tablica 8: Zadovoljstvo nekim dimenzijama studijskog procesa u %.

Dimenzija studijskog procesa	Zadovoljni	Neutralni	Nezadovoljni
Kvaliteta predavanja profesora	78,8%	14,9%	6,3%
Razumljivost predavanja profesora	81,0%	15,2%	3,8%
Spremnost profesora za suradnju sa studentima	84,8%	11,2%	4,0%
Dostupnost profesora na konzultacijama	86,0%	10,3%	3,7%
Sveukupan odnos profesora prema studentima	86,5%	11,2%	2,3%
Odnos prema studentima tijekom vježbi i seminara	83,1%	14,0%	2,9%
Organizacijom seminara	73,1%	21,1%	5,8%
Znanjem stečenim tijekom dosadašnjeg studiranja	78,2%	17,2%	4,6%
Uslugama studentke referade	78,8%	16,0%	5,2%
Brojem i raspodjelom ispitnih rokova	71,6%	16,3%	12,1%
Organizacijom praktičnog rada	67,0%	18,9%	14,1%

Iako su razlike među pojedinim kategorijama vrlo male, i može se konstatirati da su studenti uglavnom zadovoljni s mnogim važnim dimenzijama studiranja na Libertasu, ipak su uočljive neke razlike koje govore o motivacijama studenata i njihovim iskustvima. Prije svega uočava se da su studenti zadovoljni profesorima i njihovim odnosom prema studentima, iako su malo kritičniji prema kvaliteti njihovih predavanja. Ono čime su najnezadovoljniji je organizacija praktičnog rada. Budući da se radi u jednom ozbiljnom dijelu o studentima koji imaju radna iskustva i koji su dobrim dijelom motivirani svojim profesionalnim položajem, treba ozbiljno shvatiti i razmotriti njihovo nezadovoljstvo organizacijom i izvođenjem praktičnog rada studenata.

Tablica 9: Neki važni elementi akademske klime na Libertasu.

Element akademske klime na Libertasu	Dobro	Ni dobro ni slabo	Slabo
Točnost i pravovremenost obavještavanja studenata u promjenama nastavnog programa	73,6%	15,8%	10,6%
Razumijevanje za probleme studenata izvan obveza studija	67,9%	19,2%	12,9%
Pristupačnost i susretljivost nastavnog osoblja	84,0%	12,0%	4,0%
Dostupnost savjetovanja studenata prilikom izbora kolegija i mogućnosti nastavka studija	67,9%	25,5%	6,6%
Poticanje studenata na aktivno sudjelovanje u nastavi	72,8%	21,2%	6,0%
Kvaliteta studenata na Libertasu	57,3%	27,2%	15,5%
Poticanje studenata na slobodno izražavanje mišljenja na nastavi	80,5%	14,6%	4,9%
Poticanje studenata na razvoj slobode misli	81,9%	13,8%	4,3%
Nepriistranost i pravednost prema studentima	72,2%	18,1%	9,7%

U ocjenama nekih važnih elemenata akademske klime, zamjećuju se dvije grupe ocjena. Jedna su one ocjene koje se odnose na studijski proces, u kojemu prevladavaju relativno visoke ocjene, od susretljivosti *nastavnog osoblja*, poticanja studenata na izražavanje slobodnih misli uopće i na nastavi posebno. Druga se skupina elemenata akademske klime odnosi na odnose prema studentima koji se ne odnose na nastavni proces neposredno, kao da nastavno osoblje pokazuje da je nastava granica i da dalje, na primjer, problemi studenata izvan obveza studija ili na primjer savjetovanje u vezi s potencijalnim nastavkom studija, više nisu njihov problem. Najslabije studenti ocjenjuju svoje kolege. Kako tu temu nismo posebno ispitali, teško ju je bez drugih važnih elemenata analize ovdje komentirati.

4.4. Akademske i društveni život i socijalna i politička orijentacija studenata

Studentski život ima niz dimenzija vrlo važnih na ovoj razini socijalizacije mladih ljudi, zbog toga su zamoljeni da odgovore na neka pitanja o njihovim interesima i brigama za razne dimenzije akademskog života. Njih gotovo 60 % na prvo mjesto svojih interesa stavljaju studiranje općenito i sve najvažnije stvari povezane sa studiranjem. Sljedeći interesi su putovanja u inozemstvo i studij u inozemstvu, koji su u žiži interesa oko 30–40% studenata. Kulturu je kao svoj interes stavilo 32 % studenata, a sport i prehrana su predmet interesa oko 21 % ispitanika, dok je najmanje briga i interesa pokazano za probleme smještaja, negdje oko 8,9 % studenata, što govori da je riječ o studentskoj populaciji koja taj problem ima uvelike riješen (više od polovice su zaposleni izvanredni studenti), ili su članovi obitelji koje imaju probleme te vrste riješene. Zabava je predmet razmišljanja oko 26,6 % respondenata, a svega 1 % manje respondenata razmišlja o studentskom radu.

Izvori iz kojih studenti primaju informacije dobar su indikator kako njihova društvena interesa, tako i njihove uklapljenosti u širi društveni život. Zbog toga su im postavljena pitanja iz tog područja.

Tablica 10: Izvori iz kojih studenti primaju informacije o društvenom i studentskom životu.

	Broj studenata	%
Putem interneta	293	84%
Od prijatelja i poznanika	229	65,6%
Preko organa sveučilišta Libertas	79	22,6%
Preko TV-a i radija	74	21,2%
Iz časopisa i dnevnih novina	58	16,6%
Preko flyera, raznih drugih letaka i sličnih materijala	49	14,0
Iz drugih izvora koji ovdje nisu navedeni	43	12,3
Iz studentskih glasila	29	8,3%

Kako se očekivalo, najvažniji izvor informacija ove studentske generacije je internet, i on ima neku relevantnost, možda uz prijatelje i poznanike kao izvore važnih informacija. Svi ostali izvori informacija, neki koji se smatraju tradicionalnima kao što su novine, radio i TV programi su marginalizirani i ne predstavljaju interes za informiranje. Najgore su prošla studentska glasila, koja su potpuno marginalizirana i oni koji o njima brinu morat će povesti ozbiljno računa o smislu postojanja ili radikalno promijeniti svoj pristup.

Ostvarenje svojih profesionalnih ciljeva, ali i društvenog uspjeha ponekad traži drastične promjene u životu ljudi. Pitali smo ih što bi bili spremni u svojem životu promijeniti kako bi ostvarili svoje snove o poslu.

Tablica 11: Što bi studenti promijenili kako bi realizirali svoje težnje o poslu.

	Da	Ne	Ne znam
Preseliti na u bilo koji dio Hrvatske	52,7%	19,2%	28,1%
Preseliti u neki veliki grad u RH	71,6%	12,3%	16%
Nastaviti postdiplomski studij	80,8%	5,7%	13,5%
Odreći se obitelji (braka i djece)	6,9%	75,4%	17,8%
Neprekidno se obrazovati	56,7%	20,9%	22,3%
Promijeniti smjer studiranja	56,2%	24,9%	18,9%
Odreći se nekih važnih moralnih načela	8,3%	77,7%	14,0%
Raditi izvan svojeg poziva	62,8%	16,6%	20,6%
Angažirati se politički	34,4%	43,8%	21,8%

Najuočljivija je tvrdnja da bi se radi realizacije svojih ideja o poslu uputili u nastavak obrazovanja, pri čemu izražavaju interes za neprekidno obrazovanje. To uvjера da je riječ o skupini akademskih građana, a ne ljudi iz privilegiranih društvenih krugova koji žele samo „dobiti papir”, a onda je privatno sveučilište najlakši i najbrži put do tog cilja. Spremni su na promjenu mjesta boravka, istina, nešto više ih preferira veliki grad u Hrvatskoj, ali ih je preko 50 % spremno preseliti se u bilo koji drugi dio Hrvatske, što o toj generaciji studenata govori jako dobro. Daleko najveća većina nije se sprema odreći obitelji kako bi ostvarila svoje interese povezane s poslom. Spremni su raditi izvan svojeg poziva, a i promijeniti smjer studiranja. Istina manji dio, ali ipak neznatan, spreman se u realizaciji svojih težnji angažirati i politički. Pretpostavili smo da su na politički angažman spremni uglavnom studenti studija Međunarodnih odnosa i diplomacije, gdje se to prema naravi studija i očekuje, ali su studenti svih studentskih grupa spremni na politički angažman u cilju ostvarenja svojih profesionalnih ciljeva (vrijednost χ^2 testa uz 22 stupnja slobode iznosi 28,75% uz $p = ,230$).

Kako je poseban interes javnosti usmjeren na „odljev mozgova”, to jest odlazak mladih u inozemstvo, postavili smo im i to pitanje. Gotovo polovica studenata sada je mišljenja da ne bi išli u inozemstvo, 45,8 %. Ne znamo u kolikoj mjeri su pouzda-

ne tvrdnje o tome da većina akademskih građana razmišlja o odlasku u inoemstvo, ali ovdje to vjerojatno nije slučaj i iz razloga da je u uzorku većina studenata koji su zaposleni i imaju već kakvu takvu socijalnu sigurnosti. Malo više od četvrtine njih ili 26,4 % spremni su otići u inozemstvo ako im se pruži dobra prilika, a nešto manja skupina od 9,5 % razmišlja o odlasku u inozemstvo „bez obzira na sve”. Riječ je očito o raznim razlozima, a ne samo realizaciji profesionalnog interesa. Jedna relativno velika skupina od 18,3 % studenata navodi da o tome nisu razmišljali.

Kako bismo stekli uvid u socijalnu orijentaciju naših ispitanika, postavili smo im pitanje o nekoliko društvenih grupa, a molbom da opišu svoj odnos prema njima u kategorijama: 1. nikad čuo za njih; 2. ne podnosim ih, 3. indiferentan sam prema njima, 4. sasvim su mi OK i 5. smatram se njihovim sljedbenikom. Pitali smo ih o sljedećim društvenim grupama i pokretima: ravegrupa, sportski navijači, pristaše zdravog načina života, rokeri, spiritualne skupine, zeleni odnosno ekolozi, religijske skupine, pripadnici mirovnih pokreta, ambiciozni pojedinci usmjereni prema karijeri, kompjutoraši i vegetarijanci. Najbolje su prošli kompjuteraši, oni su ocijenjeni kao najprihvatljiviji od strane 53,6 % studenata, međutim, vrlo je mala skupina od samo 4,9 % ispitanika izrazila kako se smatra njihovim sljedbenicima. Vrlo je vjerojatno razlog tome neravnomjerna spolna kompozicija grupe ispitanika. Skupina koja je izabrana da je se slijedi su ambiciozni pojedinci usmjereni prema karijeri, čijim sljedbenicima se smatra oko 15 % ispitanika. Takav je rezultat zapravo očekivan (čak je možda i malo niži od onog što bi se očekivalo) kada je riječ o studentskoj populaciji koja je upravo usmjerena na razvoj i napredak karijere. Sportski navijači prošli su neočekivano „bezbojno”, jer za njih pokazuje interes samo oko 27 % ispitanika, a onih koji su prema njima pokazali indiferentnost je čak 51,9 %. No i taj je podatak vjerojatno rezultat spolne kompozicije ispitivanje skupine. Religijske i spiritualne skupine isto su tako prošle slabije, što bi govorilo o nešto manjoj religioznosti studentske nego opće populacije. Tako je 54,4 % ispitanika izjavilo da su indiferentni prema spiritualnim skupinama, a 53,6 % prema religijskim skupinama. Istovremeno se smatra sljedbenicima religijskih skupina samo 4,6 % ispitanika, što je iznenađujuće nizak podatak, s obzirom na to da je poznato da je pripadnost religijskim skupinama nešto veća kod žena nego kod muškaraca, a naš je uzorak tako dominantno ženski prema spolu. Vjerojatno bi ovdje bilo zanimljivo napraviti neka preciznija i opsežnija istraživanja, jer je očito da se nešto zanimljivo događa. Jako su dobro ocijenjeni i pristaše zdravog načina života, čak 54,4 % ispitanika izjasnilo se kako su im zanimljivi, a tek se mali dio izjasnio protiv njih. Čini se da zdrav način života postaje zanimljiva tema i u mladoj populaciji, no, s obzirom na prirodu uzorka bilo bi dobro provesti dodatna ispitivanja.

Na koncu je sasvim površno analizirana politička orijentacija ispitanih studenata. Pitali smo ih za koju bi stranku glasali, ako bi sutra bili izbori. Naveli smo na spisku ukupno 17 hrvatskih političkih stranaka i među njima naravno najveće

parlamentarne i izvanparlamentarne stranke. Ispitanicima smo pružili još dvije mogućnosti, jedna je da izjave kako ne bi uopće išli na izbore, a druga da ne bi glasali ni za jednu parlamentarnu stranku jer misle da je najbolja neposredna demokracija. Takvih je respondenata bilo 50,4 %, pri čemu nema razlike između starosnih grupa, dakle, apstinenti bi jednako bili i mladi i stariji studenti (vrijednost χ^2 testa je 36,47, uz 39 stupnjeva slobode i razinu značajnosti $p=0.586$). Ne postoje ni razlike između spolova, dakle, i muškarci i žene na to pitanje daju odgovore koji se međusobno statistički ne razlikuju (vrijednost χ^2 testa je 10,32, uz 13 stupnjeva slobode i razinu značajnosti $p=0.662$). Kada se pogledaju interesi preostalog dijela skupine, dakle oni koji se ipak odlučuju za stranke, situacija je na neki način slična ispitivanjima javnih mnijenja, koja se povremeno objavljuju, prije svega u redosljedu stranaka. Najviše interesa ispitanici su pokazali za HDZ, ali je udio onih koji bi glasali za tu stranku daleko veći nego u projekcijama koje se ponekad objavljuju, za tu bi stranku glasalo čak 43,93 % ispitanika. Druga stranka po redu je SDP, za njih bi glasalo 21,39 % ispitanika, sljedeća stranka je Most sa 10,98 % glasača, što je gotovo na nivou izbornog uspjeha te stranke, a stranka Živi zid dobila bi na ovim „izborima” 9,83 %. Može se zaključiti kako su naši ispitanici prije svega apstinenti od izbora, a dobar dio ih apstinira iz sasvim jasnog razloga, jer ne vjeruju u predstavničku demokraciju, nego u neposrednu demokraciju.

5. Zaključak

Povremeno istraživanje koje bi ispitalo osobne i društvene karakteristike, osobne preferencije, navike i želje studenata vjerojatno će se pokazati kao korisnim poslom koji može usmjeravati sveučilište u njegovu razvoju. Naime, rast i razvoj sveučilišta i njegova prilagodba vremenu u kojem i uz koje živi je neminovnost. Sveučilište više ne može računati na društvenu nedodirljivost, to nam uostalom pokazuju neka kretanja koja su u zadnjih desetak godina pogodila naše najveće sveučilište. Privatno sveučilište, u okolini koja nije potpuno prijateljska, mora se još vjerojatno i više potruditi da upozna različite dimenzije svojih studenata, kako bi se lakše održalo u toj okolini.

Studenti Libertasa nisu elitna skupina bogataške djece koja ne zna što bi sa slobodnim vremenom. Oni su zapravo u odnosu prema radu, u želji da postignu pozitivne rezultate, da se razvijaju kao intelektualci i stručnjaci isti kao i njihovi kolege na državnim sveučilištima, pa se zapravo još jednom može izraziti tvrdnja da je sasvim svejedno gdje se mladi obrazuju, važno je da se obrazuju dobro, kvalitetno i, što je još važnije, da se obrazuju na način koji oni sami smatraju prihvatljivim i dobrim.

Literatura

1. Barzelay, Michael. 2001. *The new public management – improving research and policy dialogue*. Berkeley: University of California Press.
2. Casani, Fernando et al. 2014. Public versus private universities: Assessment of research performance; case study of the Spanish university system. *Research Evaluation* 23 (1): 48–61.
3. Dill, David D. 2005. The Public Good, the Public Interest, and Public Higher Education. *Public Policy for Academic Quality*, 2–11.
4. Filippakou, Ourania i Tapper, Ted. 2016. Policymaking and the politics of change in higher education: The new 1960s universities in the UK, then and now. *London Review of Education*, 14 (1): 10–22.
5. Flere, Sergej et al., 2004. *Družbeni profil študentov Univerze v Mariboru*. Maribor: Študentska organizacija Univerze v Mariboru.
6. Marginson, Simon. 2007. The public/private divide in higher education: A global revision. *Higher Education*, 53 (3): 307–333.
7. Matić, Davorica. 1991. Vrijednosno odnošenje mladih prema radu. *Revija za sociologiju*, 21 (2): 341–358.
8. Potočnik, Dunja. 2014. Socijalni status hrvatskih studenata. U: *Sociološki portret hrvatskih studenata*, ur. Ilišin, Vlasta, 57–96, Zagreb: Institut za držtvena istraživanja.
9. Rüegg, Walter i Sadlak, Jan. 2011. Relations With Authorities. U: *A History of the University in Europe: Universities since 1945, volume 4*, ur. Rüegg, Walter, 73–124, New York: Cambridge.
10. Sacks, Peter. 2009. Educating the Hierarchs. College and Class in America. *New Labor Forum*, 18 (2): 76–84.
11. Tolofari, Sowaribi. 2005. New Public Management and Education. *Policy Futures in Education*, 3 (1): 75–89.
12. Walz, Thomas i Groze, Victor. 1991. The Mission of Social Work Revisted: An Agenda for the 1990's. *Social Work*, 36 (6): 500–504.

Internetski izvori

13. Education At A Glance 2010, OECD. <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/educationataglance2010oecdindicators.htm>. 22. listopada 2017.

Do you really have to study at a private university: private university – needless cost or investment in future

Abstract

The survey was conducted by students from the Libertas International University in Zagreb, the only private university in the Republic of Croatia. Only 349 students attended the call to participate in the survey, so the sample was not representative but it was only information about those who decided to participate in the research. 44 questions were posed to the respondents and they included up to 126 variables. The results of the analysis of the collected data suggest that the respondents do not differ from some general student population in the Republic of Croatia. They are driven by the same motives, the motives of personal progress, rather than the “possibilities” that would, by some known stereotypes, provide the “special” environment of the private university.

Keywords: education, university, private university, private education, students